

2023

SANSKRIT — HONOURS

Paper : CC-11

(Vedic Literature)

Full Marks : 65

*The figures in the margin indicate full marks.**Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.*

विशेषोल्लेखं विना सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं संस्कृतभाषया देवनागरलिप्या च देयम्।

Section - A

Unit - I

(Marks : 30)

1. निम्नोद्धृतेषु यथाभिमतं मन्त्रद्वयस्य वङ्गभाषायाम् आङ्ग्लभाषायां वा अनुवादः करणीयः।

5×2

- (a) अग्निः पूर्वेभिर्ऋषिभि-
रीड्यो नूतनैरुत।
स देवाँ एह वक्षति॥
- (b) प्रावेपा मां बृहतो मादयन्ति
प्रवातेजा इरिणे वर्वृतानाः।
सोमस्येव मौजवतस्य भुक्षो
विभीदको जागृविर्मह्यमच्छान्॥
- (c) यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने
अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने।
यत्राधि सूर उदितो विभाति
कस्मै देवाय हविषा विधेम॥
- (d) अहं सोममाहनसं बिभं-
म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम्।
अहं दधामि द्रविणं हविष्मते
सुप्राव्येयं यजमानाय सुन्वते॥

Please Turn Over

2. निम्नोद्धृतेषु यथाभिमतं कस्यचिदेकस्य मन्त्रस्य व्याख्या कार्या।

8×1

- (a) अग्निना रयिमश्नवत्
पोषमेव दिवेदिवे।
यशसं वीरवत्तमम्॥
- (b) मया सो अन्नमत्ति यो विपश्यति
यः प्राणिति य ई शृणोत्युक्तम्।
अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति
श्रुधि श्रुतं श्रद्धिवं ते वदामि॥
- (c) नीचा वर्तन्त उपरि स्फुर-
न्त्यहस्तासो हस्तवन्तं सहन्ते।
दिव्या अङ्गारा इरिणे न्युप्ताः
शीताः सन्तो हृदयं निर्दहन्ति॥

अथवा,

अधोलिखितेषु सन्दर्भेषु यथाभिलाषम् एकतमस्य व्याख्या कार्या।

8×1

- (a) आधाने तृतीयेष्टौ प्रथमाज्यभागस्यानुवाक्या।
- (b) अग्नीषोमप्रणयन 'उप त्वाग्ने' इत्यादिकोऽनुवचनीयस्तृचः।
- (c) प्राजापत्यस्य पशोर्वपापुरोडाशहविषां क्रमेणादितस्तिस्रोऽनुवाक्या ततस्तिस्रो याज्या।

3. (a) "कस्मै देवाय हविषा विधेम" – मन्त्रांशोऽयं कुत्र समाम्नातः? अत्र कः ऋषिः, का देवता, किं वा छन्दः?
सूक्तेऽस्मिन् कति मन्त्राः? अत्र 'कस्मै' इति पदस्यार्थव्याख्यानपुरःसरं सूक्तस्यास्य दार्शनिकं तात्पर्यं निरूप्यताम्।

2+1½+½+3+5

अथवा,

(b) "अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमिह कृषस्व" – मन्त्रांशोऽयं कुत्र समाम्नातः? अत्र कः ऋषिः, का च देवता? कृत्स्नस्यापि
सूक्तस्य उपजीव्यं पर्यालोच्य सूक्तस्यास्य काव्यसौन्दर्यं निरूप्यताम्।

2+2+1+5+2

(3)

Unit - III

(Marks : 10)

4. (a) अधोलिखितयोः मन्त्रयोः वङ्गभाषया आङ्गलभाषया वा अनुवादः करणीयः।

5×2

(i) यस्यां समुद्र उत सिन्धुरापो
यस्यामन्नं कृष्टयः संबभूवुः।
यस्यामिदं जिन्वति प्राणदेजत्
सा नो भूमिः पूर्वपेयं दधातु॥

(ii) विश्वंभरा वसुधानीं प्रतिष्ठा
हिरण्यवक्षा जगतो निवेशनी।
वेश्वानरं बिभ्रती भूमिरग्नि-
मिन्द्रं ऋषभा द्रविणे नो दधातु॥

अथवा,

(b) अधोलिखितयोः यथाभिमतम् एकतरस्य मन्त्रस्य सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या।

10×1

(i) अनुव्रतः पितुः पुत्रो माता भवतु संमनाः।
जाया पत्ये मधुमतीं वाचं वदतु शन्तिवाम्॥

(ii) येन देवा न वियन्ति नो च विद्विषते मिथः।
तत् कृष्णो ब्रह्म वो गृहे संज्ञानं पुरुषेभ्यः॥

अथवा,

(c) “सायंप्रातः सौमनसो वो अस्तु”— मन्त्रांशोऽयं कुत्र समानातः? कोऽत्र ऋषिः, का वा देवता? सूक्तगतविषयं पर्यालोच्य सूक्तस्यास्य नामकरणस्य याथार्थ्यं प्रतिपाद्यताम्।

1+2+5+2

Section - C

Unit - I

(Marks : 10)

5. (a) अधोलिखितयोः वङ्गभाषायाम् आङ्गलभाषायां वा अनुवादः करणीयः।

5×2

(i) मनवे ह वै प्रातः। अवेनेग्यमुदकमाजहुर्यथेदं पाणिभ्यामवनेनिजानस्य मत्स्यः पाणी आपेदे।

(ii) शश्वद्ध झषऽआस। स हि ज्येष्ठं वर्धतेऽतिथीं समां तदौघ आगन्ता तन्मा नावमुपकल्प्योपासासै स औघ उत्थिते नावमापद्यासै ततस्त्वा पारयितास्मीति॥

Please Turn Over

अथवा,

(b) अधोलिखितयोः यथाभिलाषम् एकतरस्य सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या।

10×1

(i) उत मत्स्य एव मत्स्यं गिलति।

(ii) तेनैतमुत्तरं गिरिमतिदुद्राव।

अथवा,

(c) शुनःशेषोपाख्यानं कुत्र समाम्नायते? को नाम शुनःशेषः? स केन कथं निष्क्रीतमासीदिति शुनःशेषोपाख्यानमाश्रित्य सविस्तरम् उपवर्ण्यताम्।

2+2+1+5

Unit - II

(Marks : 15)

6. निम्नोद्धृतेषु एकतमस्य सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या।

7×1

(a) न तस्य प्राणा उत्क्रामन्ति ब्रह्मैव सन् ब्रह्माप्येति।

(b) अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽविद्यामुपासते।

ततो भूय इव ते तमो य उ विद्यायां रताः॥

(c) येनाहं नामृता स्याम् किमहं तेन कुर्याम्॥

7. (a) बृहदारण्यकोपनिषदमाश्रित्य ब्रह्म-स्वरूपं सम्यगालोच्यताम्।

8

अथवा,

(b) बृहदारण्यकोपनिषद् कस्मिन् वेदे समाम्नाता? अत्र कति काण्डानि, कति चाध्यायाः सन्ति? बृहदारण्यकोपनिषद-मनुसृत्य मैत्रेयी-याज्ञवल्क्यसंवादः सतात्पर्यं समासेन निरूप्यताम्।

1+1+6